

En hyggedam bliver til

Forord	3
Dammens tilblivelse	3
Han udnyttede vores uvidenhed!	4
Nu ville vi have ordentlig rådgivning!	5
Nu fungerede det endelig, men så...	5
hyggedam.dk	6
4.200 liters øh-e....overfyldt havedam!	6
19.000 liters koidam med granitkanter og aftenbelysning	9
Efterskrift	12

Laila & Kjell Lange
www.hyggedam.dk
September 2003

Forord

Vi er de lykkelige ejere af en 19.000 liters koidam – har i skrivende stund (sept.03) 15 japanske koi-karper gående, og vil forsøge at holde os til 1.000 liter vand pr. koi, så de har plads til at vokse i.

Her er historien om hvordan vores koidam blev til – men...

- først skulle vi ...som så mange andre, igennem uvidende sælgere, useriøse forhandlere og problemer med sygdomme og vandkvalitet.
- dernæst skulle vi finde ud af at det koster en formue, ikke fra starten, at have gjort sig klart hvad det er man ønsker at lave.

Dammens tilblivelse

Det hele startede i 2000 da vi flyttede sammen i et lille rækkehus der trængte til at få en kærlig hånd, indvendigt som udvendigt. Hele det første år gik med at få styr på dét inde i huset - samtidig stod vi ofte, de kolde vinteraftener, med buldrende brændeovn og kiggede drømmende ud af vinduet, mens vi forestillede os en hyggelig have - i stedet for det "bombekrater" vi havde overtaget.

Da foråret nærmede sig sommeren i 2001, havde vi allerede i tankerne (og på mange stykker papir) forestillet os hvordan haven skulle se ud. Vi anskaffede os, sådan lidt for nysgerrighedens skyld, en bog om vand i haven da vi forbandt rislende vand med noget beroligende og hyggeligt.

Vi legede først med tanken om at lave en dam nederst i haven, altså længst væk fra huset, men vi blev nu hurtigt enige om, at vi nok ikke ville få så meget glæde af den der, som hvis den lå ved husets terrasse.

Hullet graves

Vores første dam blev på 1.200-1.500 liter, med en dybvandszone på ca. 80 cm og en lavtvandszone på ca. 30 cm.

Det var vi selv ret godt tilfredse med, set i lyset af at jorden var lige som beton at grave i, og det skulle jo kun være til lidt "hyggebrug".

Vi købte noget plastik bassinfolie i et havecenter – det var lidt besværligt at få lagt på plads, da det var noget stift at arbejde med.

Kantafslutningerne lavede vi af klyner og marksten, og der kom masser af ral og vandplanter i lavtvandszonen.

Så skulle vi til det....teknikken, det var jo pærenemt for vi regnede jo med at havecenteret lige nøjagtigt vidste hvad vi skulle bruge (.men vi blev klogere..!) De anbefalede os at købe et Tetrapond 3000 biofilter, og en 2.500 liters Gardena pumpe. Som sagt, så gjort.

Klyner og marksten placeres

Tju-hej, så var vi bare kørende, og efter ganske kort tid susede vi ud for at købe "havecenter-fisk". Det blev til nogle halvstore guldfisk (20 cm.), shubunkin og stør (35 cm.'s sterletter), det skulle være sådan at man kunne se fiskene, det skulle ikke bare være nogle små kommaer der svømmede rundt i dammen.

Det lykkedes os aldrig at få vores guldfisk og shubunkins bare en smule tamme – så vi var glade for at vi havde købt de 3 sterletter som vi kunne få lov til at røre ved.

Da dammen var næsten færdig anlagt med bækløb og planter, gik vi i gang med at lave terrasse fra dammen over til huset. Vi lavede en flisekant (Herregårdssten) i knæhøjde der skilte dam og terrasse fra hinanden.

Denne kant holdt klynerne på plads, og den kunne vi samtidig sidde på, når vi skulle fodre fiskene.

Han udnyttede vores uvidenhed!

Selv om vi syntes vi allerede var blevet halv-kloge på havedamsområdet (vi havde jo både læst bøger og surfet på Internettet!! bop-bop) så må vi i dag indrømme at vi nok blev taget lidt ved næsen i starten af vores havedams karriere. Da vi havde haft havedammen i nogen tid, fik vi sygdom blandt vores guldfisk. Vi måtte aflive nogen af dem, for vi syntes det var synd for dem at de havde store huller, svamp og havde det skidt, en enkelt af dem "tabte" det ene øje så det hang ud af hovedet på den. Vi målte kun Ph værdien (det havde vi jo fået at vide at vi skulle gøre) og den var "alt for høj" Her bør det nok også nævnes at lige gyldigt hvor meget sygdom vi havde i dammens guldfisk, så blev størene aldrig ramt af det, de svømmede frejdigt rundt i dammen og så ud til at hygge sig.

Den ene af vore sønner havde akvarium, han henviste os til en akvarieforretning der efter sigende også skulle vide en masse om havedamme, da han (efter hvad han selv fortalte) både ydede rådgivning og passede flere havedamme i området.

Nå, ham gik vi så ned til – vi blev enige med ham om at han skulle komme på "konsulentbesøg" og se på vores havedam, for noget skulle der gøres – det var jo synd for fiskene.

Da han kom for at besigtige vores dam troede vi, at han hurtigt lige kunne hjælpe os...men nej – vi skulle både have større biofilter og det var helt sikkert at vi skulle have forfilter til vores bundsugende pumpe. Sidst men ikke mindst, så skulle vi have UV lys i dammen også.

Han havde lovet at han ville teste vores vand – så vi regnede med at han havde det store testsæt med sig, men nej – han tog kun en Ph test og fortalte os at vi skulle købe noget Ph sænker, og....han kunne naturligvis sælge os det hele.

Inden han gik fortalte han os at han havde noget medicin som vi skulle hælde i vandet, så ville vores fisk blive raske....det kostede 100 kroner for nogle få ml. (og vi aner den dag i dag, stadig ikke hvad det var vi fik udleveret) men, det hjalp ikke - der var ingen bedring blandt guldfiskene.

Selv om vi egentlig ikke havde tillid til ham, blev vi enige om at han jo nok, trods alt, vidste mere om havedamme end vi gjorde, så det endte med at vi købte et forfilter og et Tetrapond 5000 hos ham. UV'en købte vi i det nærmeste havecenter, da vi tilfældigvis havde set at vi kunne spare nogle hundrede kroner der, og vi havde også talt om at få installeret sådan en tingest, inden "konsulentbesøget".

Det nye Tetrapond 5000 filter og forfilteret blev søsat, vi hældte massevis af Ph sænker i vandet, lige lidt hjalp det - faktisk så endte vi med mælkehvidt vand som vi ikke kunne komme af med. I stedet måtte vi udskifte vandet i dammen.

Vinter ved dammen, 2001

Efter nogle måneder med problemer af forskellig art, sænkede vinteren sig over den lille havedam.

Vi købte en flamingohætte så bundgasserne kunne komme op gennem isen, og vi var spændte på hvor mange fisk vi havde når det atter blev forår. Fiskene overlevede vinteren, men døjede stadig med huller og andet dårligdom, så vi fortsatte med at aflive de værst ramte da foråret atter meldte sig.

Nu ville vi have ordentlig rådgivning!

I forsommeren 2002 blev vi enige om at vi nu SKULLE have fat i en professionel der kunne rådgive os, nu VILLE vi ikke hjælpes af flere amatører der lå inde med den samme smule viden som os selv. Så vi gik atter på Internettet, denne gang faldt vi over en hjemmeside fra "en rigtig havedamsmand" der solgte koikarper, kun ganske få kilometer fra hvor vi selv boede – og, fra den dag gik det fremad.

Vi besøgte forhandleren og håbede på at han kunne hjælpe os ud af vore kvaler, for det var lige pludselig ikke så hyggeligt at have havedam, når vi hele tiden skulle aflive fisk og smide Ph sænker i. Mens vi ventede på at blive ekspederet så vi på fiskene i de koidamme de havde – vi talte med hans kone som "legede" med en stor lys gyldenbrun Chagoi (japansk koi) på omkring 70 cm. Hun stod stille og lod den sutte højlydt på sine fingre, vi kiggede på hinanden og tænkte "at der måtte være løbet en maske i hendes tophue" (Nu, her et års tid efter, er vi nøjagtigt selv lige så "skøre" – og det bedste er, at det er dejligt....langt, langt ind i sjælen!)

Mens vi ventede var vi nu lidt betænkelige, mon han ville hjælpe os når vi ikke havde koi'er, men "kun" en lille guldfiskedam? – for vi var jo ikke interesserede i hans store koikarper!

Vores første møde med ham gjorde, at han gav os tillid til vi kunne få tingene til at fungere. Han forsøgte ikke at sælge os noget, men fortalte os en masse om vandkvalitet, alger og fiskesygdomme. Vi kiggede på hinanden og blev enige om at vi gerne ville prøve at have endnu et konsulentbesøg, denne gang følte vi os sikre på at vi fik den rigtige rådgivning.

Da han kom ud og besøgte os, brugte vi omkring en times tid ved havedammens side, hvor vi fik informationer om bakterier, bl.a. aeromonas som var skyld i de store huller samt flere andre fiskesygdomme, flere af dem pga. dårlig vandkvalitet. Han tog ammoniak og nitrit test, og bad os om at fjerne forfilteret fra den bundsugende pumpe, da skidtet skulle fjernes fra vandet, og det blev det jo ikke når forfilteret lå og blev slammet til på bunden af dammen. Der var ingen grund til at det skulle ligge og udvikle bakterier, der efterfølgende kunne skade fiskene. Vi var tilfredse efter besøget, for vi følte endelig at vi havde fundet én vi havde tillid til, som ikke praktkede os unødigt teknik på, og som kunne give os viden til - at vi selv kunne hjælpe os ud af vore kvaler.

Nu fungerede det endelig, men så...

Efter hans besøg gik vi og overvejede om vi atter skulle skifte filteret ud for det fungerede ikke ret godt. Vi blev efter en måneds tid enige om at gøre det, for NU skulle det gøres ordentligt. Vi kørte ned til forhandleren da vi havde set at han havde et brugt Filtoclear 3.000 med indbygget 9 watt UV-lys som vi kunne få rimeligt billigt. Det smarte ved det filter var, at man kunne rense det i det stiveste puds, man skulle blot hive i et håndtag og svappe op og ned nogle gange, mens man lod vandet løbe ud, det var lige noget for os. Vi købte også en lidt kraftigere pumpe (Aquamax 3.500) til at trække vandet op fra bunden, gennem filteret og over i bækken.

Vi blev rigtigt glade for det nye system – det hele var bare ren lykke, ENDELIG kunne vi nyde vores lille havedam. Vi nød sommeren og sad ofte og så på vores sygdomsfrie fisk i det rene og klare vand.

Da dammen var begyndt at fungere fik vi så et andet problem – fiskehejren.

Vi bor ca. 500 meter fra en stor sø, så hejren kom ofte på besøg, skræmte vores fisk og fik held til at lave et par dybe ridser med sit næb ned over ryggen på de to største af vores guldfisk - men den fik heldigvis aldrig held til at æde nogle af dem.

Fiskehejren "skudt" gennem vinduet 24.12.2002

I bøgerne kan man læse at hejren er en sky fugl og at den ikke kommer i nærheden af bebyggelse. Det er til dels rigtigt. Den ER meget sky, for den letter så snart man vipper med et øjenbryn - men den er også fræk, for den har flere gange spankuleret rundt på vores terrasse, kun et par meter fra huset og kigget på vores fisk.

Inden "gode fisk blev rådne" skulle vi finde en måde at stoppe hejren i at små-hærge vores dam. Vi surfede rundt på nettet og fandt et super godt råd på hjemmesiden "Benns fiskedam". Så det endte med at vi købte nogle 1 cm. tykke grønne plastik plantepinde i et havecenter. Dem placerede vi med et par meters mellemrum, rundt om dammen og efterfølgende bandt vi fiskesnører i 20, 40 og 60 cm's højde mellem plantepindene. SÅ var det slut med at hejren brugte næbbet hos os. Nu kunne den kun kigge på fiskene, for den landede altid på græsset og gik hen til vandkanten hvor den frejdigt forsøgt at fiske - NU blev den stoppet af "fiskesnørehegnet" og den måtte finde andre "jagtmarker".

Atter sænkede den mørke kolde vinter sig over vores havedam. Flamingo-udluftningshætten blev fundet frem og placeret i dammen - vi glædede os nu til at der kom gang i fiskene igen til foråret.

hyggedam.dk

Da vi fik ADSL installeret i februar 2003 lavede vi en hjemmeside, bare sådan lidt for sjov, og for at familien i USA også følge lidt med i hvad vi gik og lavede herhjemme i lille Danmark. Vi sad med strithår, hjemmesutter og morgenkåbe i en hel weekend til langt ud på natten og fandt ud af hvad hjemmesiden skulle hedde og hvordan den skulle se ud – og, eller måske skulle man sige - MEN...pludselig så tog det, som så meget andet vi roder os ind i overhånd. Hjemmesiden handler faktisk mest om vores havedam, koi'er samt "dagbøger" om arbejdet med at lave en 4.200 i april/03 og ombygningen til en 19.000 liters dam i juli/03, så nu må familien "over there" nøjes med det ;-))

4.200 liters øh-e....overfyldt havedam!

Foråret 2003. Så blev det endelig vejr til vi atter kunne komme ud og kigge på vores fisk, og i marts måned tog vi så beslutningen om at vi ville have en større havedam da størene var vokset en del siden vi købte dem. Dybvandszonen var ikke så stor i diameter og støren er pga. sine skjolde ikke så bøjelig. Det var nu på tide at lave dammen større, for at give dem lidt mere plads at boltre sig på.

Vi begyndte arbejdet på den nye havedam i starten af april. Først fjernede vi vandplanter, ral, sten, klyner og bassinfolie. Folien var blevet så stiv, at man skulle tro at den var stivfrossen, og markstenene var ikke kønne mere, da de var overbegrøede af alger. Men efter et saltsyrebad og en spuling, var de så gode som nye igen og kunne genbruges i den nye dam.

Da vi ikke havde noget kar at hælde de 1.200-1.500 liter havedamsvand over i, tømte vi det ud i haven. Dog gemte vi et par hundrede liter i nogle 50 liters transportkasser som vi kunne have fiskene og vandplanterne i, mens vi lavede dammen om.

Der graves ca. 1.20 i dybden

Så var vi klar til at grave, og det skulle ikke være med hånden, da vi har tungt gulligt lerjord ca. 30 cm. nede, så vi lejede en lilleput gravko til formålet.

Vi havde bestemt os til at vi nu ville have en dybere og større dybvandszone, og dammen skulle rumme omkring 4.000 liter vand, det måtte være godt nok til størerne – den største af dem var nu omkring 50 cm. lang.

Denne gang ville vi have noget ordentligt bassinfolie i dammen, noget man uden problemer kunne folde. Vi købte derfor noget kraftig 1 mm. EPDM Pondliner gummidug. Det kostede det dobbelte i forhold til plastik dugen vi havde brugt i den gamle dam, men det var meget let at arbejde med. Da hullet var gravet og gummidugen var lagt i, begyndte arbejdet med at få dammens kanter til at se ordentlige ud.

Vi havde bestemt os til at genbruge klynerne fra den første lille dam da der nu voksede trædebregner på dem, så skulle vi ikke starte helt forfra med kedelige og brune klyner. Vi solgte det "gamle" isenkram (Filtoclear 3.000 og Aquamax 3.500) de var blevet blevet for små efter vores beregninger om vandudskiftning for hver 1-2 timer. Derfor købte vi et større Filtoclear 11.000 og en Aquamax 5.500 pumpe i stedet da vi ville lave et større og længere bækløb.

En af vores første koi'er, en Shusui på 25 cm.

Samtidig med omlægningen af havedammen opdaterede vi løbende vores "havedams-dagbog" på hyggedam.dk, så venner og bekendte kunne følge med i vores projekt. Det var faktisk ret sjovt og vi blev lidt bidt af det, da vi kunne se at besøgstallene på hjemmesiden steg stødt.

Naboerne var også ovre og kigge i vores have, og de rystede på hovedet af os, vel mest fordi at hele haven lignede noget der var løgn mens ombygningen stod på. Men de kunne nu heller ikke forstå at den lille havedam ikke var stor nok

Vi arbejdede fra 5.-30. april 2003 for at få havedammen færdig, men inden da begyndte det at "gå galt". For omkring 2 uger før vi var færdige købte vi en engelsk KOI-bog for at læse lidt om de specielle japanske karper vi havde set året før da vi besøgte forhandlerens første gang. Den støvede vi igenem, forfra som bagfra – og vores tanker kredsede meget omkring køb af....bare... en enkelt lille bitte koi eller to. Vi blev nu hurtigt enige om at det ikke var helt de samme varianter vi kunne lide, så der skulle være lidt forskelligt HVIS vi skulle have sådan nogle kræ i havedammen.

Få dage efter vi havde købt den KOI-bog, skete det uundgåelige - vi "kom til" at købe koi'er, som ret hurtigt blev håndtamme.....og vi fik først "slået bak" da vi havde 12 gående i dammen. For det første, så var dammen ikke lavet til koi'er, og for det andet kunne vi slet ikke styre vores koi-indkøb! Vi var blevet f u l d s t æ n d i g bidt af de små væsener. Deres høje og hyggelige smaskelyde på sten og bassinfolie, deres "hengivenhed" når vi stak hænderne ned i vandet, deres nysgerrighed, og ikke mindst deres farver. Havde nogen fortalt os at vi ville sidde med hænderne i vandet og tale med vores fisk, ville vi have troet at de var komplet skøre – men det var faktisk det der skete, så nu var der også "løbet et par masker i vores tophuer".

Kort tid efter indkøbene af de første koi'er, solgte vi de 3 stører. De gik altid på bunden og vi så faktisk ikke længere noget til dem, da havedammen var blevet noget dybere end før (1,20)

Vores shubunkins og de fleste af vores guldfisk blev givet væk til en nabo med havedam, for de var pludselig ikke så sjove mere, og vi skulle også have lidt mere plads som koi'erne kunne boltre sig på.....!

Havedammens vand var nu ikke længere så rent som vi gerne ville have det, faktisk var det godt på vej til at blive godt beskidt og grumset. Koi'erne fyldte munden med småsten fra lavtvandszonerne og flyttede dem rundt, også ud i dybvandszonen og ned over pumpen som kan tage partikler op til 8mm, så den raslede når vi tog den op til rensning. De hærgede planterne i bassinet, åd dem - svømmede hen til dem, krøb op på dem og mavede sig igennem dem så de vendte ud til alle sider bagefter...åkanderne fik dog lov til at gå næsten fri.

Kort sagt så vendte de næsten alt på hovedet i dammen - OG, for det ikke skal være løgn, så kan sådan nogle kræ lægge en ordentlig "karamelstang" når de har bearbejdet føden.....så DET måtte vi jo så gøre noget drastisk ved, når vi nu VILLE have dem i dammen.

Vi blev enige om, den gang i foråret, at lave dammen om i 2004, men ændrede hurtigt mening...vi kunne lige så godt grave den nye dam op med det samme, inden kanterne begyndte at vokse til.

Seks uger efter den nye havedam var færdig, gravede vi det hele op igen. Vi ville nu lave en dam på 14.000 liter, det måtte være stort nok. Ordsproget "af skade bliver man klog, men sjældent rig" kom vi nu til at mærke i egen bukselomme. Vi solgte endnu engang vores isenkram kun 1½ md. gammelt og var også heldige også at komme af med EPDM gummidugen til en der ville lave et langt vandløb.

Så købte vi atter ind...ny større 90 m² EPDM gummidug, nyt større Biotec 18 filter og pumpe, ekstra pumpe og for at det ikke skulle være løgn, så havde vi mødt nogle andre "KOI-nuts" i "ekspeditionskøen" hos den pågældende forhandler. De havde også lige lavet deres havedam om – den skulle vi da bestemt ud at se, for de havde lavet deres dam med mørkegrå granit sprængstykker rundt i kanten.

Sterlet og guldfisk

Åhh...så hang vi atter i suppedasen, for granitkanter så nu bare SÅ flotte ud, sådan nogen skulle vi da også have, og pludselig var vi ikke længere interesserede i at genbruge vores tidligere anvendte marksten.

Forhandleren rystede på hovedet af os, vi havde alt for travlt – ikke fordi han ikke ville sælge os noget, men fordi vi blev ved med at købe filtre, pumper, UV lys, fittings, rør, slanger osv. osv.

Først i juni gik det store gravearbejde atter i gang, naboerne tog sig endnu en gang til hovedet, NU var de da HELT sikre på at der var "løbet et par masker i vores tophuer", vi havde jo lige lavet en flot dam på 4.200 liter og nu ville vi ødelægge det hele ved at lave et vandhul på 14.000 liter.

Nyanlagt 4.200 liters havedam med marksten og hejresikring - april 2003
Planterne nåede ikke at få fat inden vi gravede det helt op igen!

19.000 liters koidam med granitkanter og aftenbelysning

Vi kunne jo desværre ikke få råd til at realisere alle vores drømme, så vi droppede sommerferien i USA som vi havde talt om (men endnu ikke bestilt), og flyttede 14 dage af vores ferie fra august til juni.

Vi lånte et 3000 liters kar som vores 12 koi'er kunne gå i mens vi lavede om. Det fyldte vi med vand fra hoveddammen og satte det nyindkøbte Biotec 18 filter, UV-lys, iltsten og en nyindkøbt akvarieluftpumpe (der viste sig ikke at kunne holde mere end 3 ugers tid) til.

De første par uger af vores sommerferie brugte vi så til at lave hoveddammen om, og da vi jo nu var i "grave hoveddams træning" så tog det os kun de afsatte 2 uger at få lavet årets anden dam. Vi havde også travlt, meget travlt – men det var virkelig umagen værd og vi har bestemt IKKE fortrudt vores beslutning, for dammen har aldrig været flottere end den er nu.

Den mandag vores 14-dages arbejdsferie startede, fik vi leveret en lille gravko. Vi fik med en nabo's hjælp gravet den nye hoveddam på omkring 5 timer (ca. 3x4x180 m.) For en sikkerheds skyld gravede vi hullet lidt større end vi først havde bestemt os til – så vi endte med 5.000 l. mere end først beregnet. Hullet kunne nu rumme 19.000 l. vand.

Allerede efter den første uges tid hvor koi'erne gik i karret kunne vi se at det nye filter ikke kunne følge med, så vi tog en rask beslutning og kørte tilbage til forhandleren og klagede vores nød. Han tog filteret retur og vi købte i stedet et Biotec 36. Det smarte var, at vi kunne flytte bioklodser, zeolitbeholdere og ristefilter direkte fra 18'eren over i 36'eren da de havde samme størrelse. Det betød også at det lille filter atter så ud som nyt, da det gik retur.

EPDM gummidugen blev lagt i samme aften som hullet blev gravet, da metrologerne havde meldt kraftigt regnvejr. Vi skyndte os at fylde vand i da vi var bange for at siderne kunne risikere at skride sammen. Efter knapt et døgn's påfyldning var dammen fuld... 19.000 l.

14 meter afløbsrør til kloak

4 tons granit spules inden brug (2x3m)

Så graver vi igen, denne gang til 19.000 l.

For at vi ikke skulle oversvømme haven når vi skulle rense filteret, gravede vi 14 m. rør ned fra filteret og direkte over i kloakken. Vi lavede et "el-panel" til alle stikkontakterne, så vi kunne styre pumper mv. fra en plads ved siden af filteret.

Vi tog også på "granit-sorterings-tur" hos "RGS90 A/S" på Randers havn. Stykkerne skulle hverken være for store, eller for små, derfor brugte vi en times tid på at finde granitstykker i passende størrelser som vi skulle bruge til kanten. Vi stablede nogle bunker og bestilte en vognmand til at komme og hente dem. Det blev til 4 tons, og vi brugte det hele, rub og stub.

Vi havde heldigvis købt en sækkevogn til at køre granitten på hjemme i haven, det fortrød vi bestemt ikke, for det var ret hårdt arbejde, ikke mindst fordi vi flyttede, og flyttede rundt på stenene et utal af gange, til de lå så vi var tilfredse med resultatet.

Vores pæne nye sækkevogn var bøjet og ramponeret da vi var færdige – men vore rygge var intakte, og det var det vigtigste.

Da granitten var lagt begyndte vi at lave kantfinish, dvs. ombukkede gummikanten bag stenene ca. 10 cm. over det endelige vandspejls højde og dækkede det herefter med granitskærver– vi satte planter omkring dammen, krybende timian, pengebladet fredløs, lyng, rhododendron, azalea, bærmispel, japansk acer og troidakacia. Fandens Spadserstok samt et Kinesisk Korktræ blev placeret som "solfangere" på dammens sydside, så den ligger nu i delvis skygge nogle timer i løbet af dagen, og under disse træer har vi en granitbænk stående...det er ren råhygge at sidde her og nyde dammen og især de flotte koi'er, der livligt svømmer rundt i deres iver for at "gøre sig til" og i håbet om at få foder.

De 3 galvaniserede havelamper der stod ved den gamle dam, blev sat på plads rundt om koidammen – de giver et hyggeligt lys om aftenen. Vi monterede 3 vandtætte spots ned i vandet, satte lys på vandfald, på en Japanske Acer og den halvstore granitsten vi placerede for enden af dammen.

Da vi var færdige med havedammens kanter tog det ene, det andet med sig. Blomsterbedet nærmest havedammen så nu helt forkert ud da kanterne var lavet af terrasse sten. Vi havde heldigvis lige nøjagtigt granitstykker nok til at kante det nærmeste blomsterbed med, nu så tingene lidt mere færdige ud. Vi havde det bare så godt og vi var så glade og tilfredse med vores arbejde da vi nu kunne se en ende på det.

Søndag eftermiddag, 14 dage efter hullet blev gravet, og sidste dag i ferien gik med at jævne den ødelagte græsplæne og så nyt græs. Vi var ellevilde med resultatet af de 19.000 liter det var blevet til – nu MÅTTE dammen da være stor nok.

Koidammen dagen efter kantbeplantningen er sat - juni 2003

Men.....her 3 måneder efter vi har lavet koidammen, må vi erkende at "Koi-Nuts" nok aldrig kan få dammen stor nok, så her må vi nok lige komme med en ADVARSEL...

Den største risiko ved at holde håndtamme koi'er i sin dam er:

*Man bliver SÅ bidt af det,
at man skal passe på ikke at komme til
at lave hele haven om til én stor koidam.*

Vi bruger utrolig meget tid ved vores koidam. Skal man ordne have kan det godt tage lang tid, da man flere gange bliver draget hen til dammen for at se om der nu sker noget man kunne gå glip af. Koi'erne følger os rundt langs dammens kant og holder øje med ALT hvad vi laver. Til tider kan vi blive i tvivl om det er koi'erne der kigger på os, eller os der kigger på koi'erne – for de bruger lige så meget tid på at observere på hvad vi laver, som omvendt

Vi er stadig nye i faget, men vi har lært rigtig meget siden vi startede med vores første lille havedam. Og fordi vi ikke fra starten havde gjort os klart hvilket vandmiljø vi ville have, har vi bygget om 3 gange fra en alt for lille havedam, til en der var større - købt koi'er og har atter lavet om.

Gennem det første år brugte vi mange penge på Ph sænker og alle mulige kemiske medikamenter, men intet hjælp – for vi manglede det helt grundlæggende, nemlig godt vandmiljø gennem modning af vandet og rigtig filtrering. Det får man ikke ved brug af kemikalier!!

Vi har nu lært at et korrekt dimensioneret filter er alfa og omega for et godt vandmiljø. Det skidt og ammoniak fiskene udskiller SKAL fjernes gennem mekanisk filtrering og efterfølgende biologisk rensning. Et godt filter omsætter det for fiskene giftige ammoniak og nitrit, til det uskadelige nitrat. Vi begik også den dumhed at vi købte alt for mange koi'er på en gang så filteret havde meget svært ved at følge med, det betød at vi havde lidt nitritproblemer (0,1-0,2 mg/l) de første par måneder. Det har stresset koi'erne, så de har haft tendens til et noget tykkere slimlag og en del gnubben rundt mod dammens sider, pga. den ringere vandkvalitet.

Vores råd til en ny "koi-tosse" er:

- Tal med nogen der har koidam, INDEN du går i gang selv, tag ved lære af deres erfaringer.
- Køb dig en bog om koi'er og damme, læs alt det litteratur om emnet du kan få fingrene i inden du starter din rejse til "koi-tossernes verden. En koidam og en almindelig havedam er bestemt ikke det samme
- En af de vigtigste regler at huske er, at vi holder VAND og ikke koi'er - hvis du sørger for at vandkvaliteten er i orden, så skal koi'erne nok passe på sig selv !!!
- Lav dammen større og dybere end det du har bestemt dig for – vi kender INGEN der har en koidam der er for stor.
- Filteret skal være så stort som muligt, helst større end til hvad fabrikken opgiver som passende volume – for pludselig er det for lille og kan ikke følge med koi-bestanden, da det er hurtigtvoksende fisk der leverer meget afføring og kan blive op til en meter.
- Kend din nøjagtige vandmængde i dam og filteranlæg af hensyn til evt. medicinering i dammen.
- Vær kræsen, vælg dine koi'er med omhu – kig efter "farveskarphed" i kanterne, små fisk (10-12 cm) ser ofte helt anderledes ud året efter du har købt dem, så her kan det være svært at bedømme hvor pæn/grim fisken kan gå hen og blive.
- Sørg for at gøre dine koi'er håndtamme, det er meget lettere at observere dem på nært hold for evt. skader eller sygdomme som eksempelvis "white spots" (fiskedræber) når du kan komme helt tæt på fisken, og du kan nå at behandle i tide.
- Skab dig et netværk sammen med andre koi-entusiaster, "almindelige" mennesker uden interesse for havedam eller koi'er, forstår ganske simpelt ikke hvorfor man er så bidt af det. Det er også vigtigt at have nogen at tale med, så man kan dele erfaringer om filtrering og sygdomme i dammen.

Mange mener at man er blevet gammel når man kan bruge så meget af sin fritid på at sidde og nyde sin havedam og sine koi'er. Men, når man har gæster der ikke er vant til koi'er, kan man se at de bliver utroligt overraskede over hvor sociale og nysgerrige koi'erne egentlig er. Ofte ender det med at gæsterne næsten ikke har tid til at drikke kaffe, fordi de sidder med både hænder og fødder i koidammen.

Teknikken i vores koidam, består i skrivende stund af følgende:

- Biotec 36 filter fra Oase (modificeret udløbet til vores koidam m/ 3 x 50 mm.)
- 2 bundsugende Aquamax 10.000 pumper direkte op i filteret
- 1 Aquamax 5500 pumpe suger fra overfladeskimmeren op gennem en bassinvarmer (Profi-Heater 220volt, 2kw (1720 kcal/h)) til filteret
- 1 stk 55watt UV filter: "ProClear UV55
- Tornado 3000 luftpumpe med 8 luftsten, 6 i de japanske måtter i filteret og 2 i koidammen

Vi har ført en udførlig havedams-dagbog - som i tekst og billeder fortæller om hvordan vi lavede dammene. Dagbogen findes på vores hjemmeside www.hyggedam.dk

Efterskrift

Nu er det jo sådan at man hele tiden udvider sin horisont...!

Og MEN....

Vi havde bestemt os til at vi var RET TILFREDSE med vores koidam som den var (ca. 19.000 liter pr.)

og et MEN mere...

Vi har også fundet ud af at man har et standpunkt til man tager et nyt !

Så vi solgte rækkehuset og købte et fritliggende hus i nov. 2003, for at realisere vores koidrømme...

- og har nu lavet den 4. og allersidste koi-dam, denne gang på 44.000 liter
 - (det kan de læse mere om på www.hyggedam.dk)